BENT GREVE (RED.)

GRUNDBOG

i socialvidenskab

– 5 perspektiver

Nyt fra samfunds videnskaberne

BENT GREVE (RED.)

Grundbog i socialvidenskab – 5 perspektiver

2. udgave

Nyt fra samfunds videnskaberne

Bent Greve (red.)
Grundbog i socialvidenskab
– *5 perspektiver*

2. udgave 2015

© Nyt fra Samfundsvidenskaberne 2015
Sats: SL grafik (slgrafik.dk)
Tryk: Specialtrykkeriet Viborg A/S
Omslag: SL grafik (slgrafik.dk)

Trykt bog ISBN: 978-87-7683-066-3
E-bog ISBN: 978-87-7683-067-0

Nyt fra Samfundsvidenskaberne
Rosenørns Allé 9
1970 Frederiksberg C
slforlagene@samfundslitteratur.dk
www.nfsv.dk

Alle rettigheder forbeholdes.
Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner, der har indgået aftale med COPYDAN, og kun inden for de i aftalen nævnte rammer. Undtaget herfra er korte uddrag til anmeldelse.

Indhold i hovedtræk

Introduktion. Hvad er socialvidenskab? · 19

DEL 1 · Velfærd, regulering og institutioner · 35

Kapitel 1. Velfærds- og arbejdsmarkedsmodeller · 37

Kapitel 2. Finansiering af velfærdsstaten · 63

Kapitel 3. Måling af velfærd og fordelingsanalyser · 83

Kapitel 4. Regulering og velfærdsprofessionelle identitet(er) · 109

DEL 2 · Transformationer, globalisering og innovation · 127

Kapitel 5. Globale sociale bevægelser · 129

Kapitel 6. Migration og entreprenørskab · 151

Kapitel 7. Social innovation og socialt entreprenørskab · 175

Kapitel 8. Socialøkonomiske virksomheder: Mellem forretning og socialt ansvar · 191

Kapitel 9. Revolutionen som radikal forandring · 211

Kapitel 10. Civilsamfund, medborgerskab og deltagelse · 233

DEL 3 · Sociale risici, frygt og tryghed · 259

Kapitel 11. Uligevægt mellem familie og arbejdsliv – familiepolitik · 261

Kapitel 12. Velfærdsstatens transformation og nye sociale risici · 285

Kapitel 13. Oplevelser af velfærd · 309

DEL 4 · Ulighed, marginalisering og stigmatisering · 325

Kapitel 14. Ulighed og social sammenhængskraft – i det senmoderne Danmark · 327

Kapitel 15. Etnisk marginalisering i det postindustrielle samfund · 349

Kapitel 16. Solidaritet mellem arbejdstagere – død eller dynamisk? · 371

Kapitel 17. Ligeløn og kønsarbejdsdelingen · 393

Kapitel 18. Fra ghetto til forsømte boligområder · 415

DEL 5 · Køn, etnicitet og generation · 433

Kapitel 19. Maskulinitet, mandeforskning og ligestilling · 435

Kapitel 20. Barndom og ungdom som sociale kategorier og positioner · 455

Kapitel 21. En køn stat? · 475

Kapitel 22. Etnicitet og kritiske hvidhedsstudier · 491

Litteraturliste · 511

Om forfatterne · 583

Indeks · 589

Indhold

Forord · 17

Introduktion. Hvad er socialvidenskab? · 19
AF BENT GREVE
Del 1. Velfærd, regulering og institutioner · 24
Del 2. Transformationer, globalisering og innovation · 26
Del 3. Sociale risici, frygt og tryghed · 28
Del 4. Ulighed, marginalisering og stigmatisering · 30
Del 5. Køn, etnicitet og generation · 31

DEL 1 · Velfærd, regulering og institutioner · 35

Kapitel 1. Velfærds- og arbejdsmarkedsmodeller · 37
AF BENT GREVE OG LISE LOTTE HANSEN
1.1. Indledning · 37
1.2. Hvad er velfærd og sociale indikatorer · 39
1.2.1. Velfærdsmodeller og typologier · 41
1.3. Flexicurity: samarbejde og opgavedeling mellem stat og marked i Danmark · 46
1.4. Den danske arbejdsmarkedsmodel · 51
1.5. Den danske fagforeningsmodel · 56
1.6. Social dumping · 58
1.7. Opsamling · 60

Kapitel 2. Finansiering af velfærdsstaten · 63
AF BENT GREVE
2.1. Indledning · 63
2.2. Typer af finansieringsinstrumenter og deres virkning · 64
2.2.1. Skat på indkomst og profit · 65
2.2.2. Obligatoriske sociale forsikringsbidrag · 67
2.2.3. Lønsumsbidrag · 68
2.2.4. Skat på jord og fast ejendom · 68
2.2.5. Skat på forbrug · 69
2.2.6. Andre · 70
2.2.7. Brugerbetaling · 71

2.2.8. Skatteudgifter · 73
2.3. Allokering, stabilisering og fordelingshensyn · 74
2.4. Konfliktende hensyn ved finansiering · 77
2.5. Sort arbejde · 78
2.6. Åbne økonomier – konsekvenser for velfærdsstater · 78
2.7. Opsamling · 80
Appendiks. De samlede skatter og afgifter 2008-2015 fordelt efter skatteart · 81

Kapitel 3. Måling af velfærd og fordelingsanalyser · 83
AF M. AZHAR HUSSAIN
3.1. Indledning · 83
3.2. Velstandsmål · 83
3.3. Ulighedsmål · 88
3.4. Fattigdom · 90
3.4.1. Fattigdomsgrænsen · 91
3.4.2. Fattigdomsmål · 95
3.4.3. Omfanget af fattigdom · 96
3.5. Afsavn og multidimensionale velstandsmål · 97
3.6. Robust måling af multidimensional velfærd · 102
3.7. Polarisering · 105
3.8. Opsamling · 107
Appendiks · 108

Kapitel 4. Regulering og velfærdsprofessionelle identitet(er) · 109
AF HANNE MARLENE DAHL
4.1. Indledning · 109
4.2. Velfærdsprofessionelle – historisk og nutidigt · 110
4.3. Styringsformerne bureaukrati, NPM og post-NPM · 112
4.4. Hvordan kan relationen mellem de 4 styringsformer beskrives? · 118
4.5. Socialrådgiveren mellem professionsbåren styring og NPM · 120
4.6. En eller flere professionsidentiteter? · 123
4.7. Konklusion · 124

DEL 2 · Transformationer, globalisering og innovation · 127

Kapitel 5. Globale sociale bevægelser · 129
AF SILAS HARREBYE
5.1. Indledning · 129
5.2. Definitionen af sociale bevægelser · 129

5.3. Global og online · 130
5.4. Demokrati og drive · 132
5.5. Forskellige typer af deltagelse · 134
5.6. Bevægelsens skiftende repertoire · 134
5.7. Fra problem til medspiller · 136
5.8. Muligheder og ressourcer · 137
5.9. Nye sociale bevægelser · 139
5.10. Nybrud i teori og praksis · 140
5.11. Bevægelsens livscyklus · 141
5.12. Kunsten at yde modstand · 143
5.13. Gnisten der antænder · 145
5.14. Fremtidige socialvidenskabelige udfordringer · 147

Kapitel 6. Migration og entreprenørskab · 151
AF SHAHAMAK REZAEI
6.1. Indledning · 151
6.2. Etnisk entreprenørskab og transnationalt entreprenørskab · 155
6.3. Hvad er etnisk entreprenørskab? · 155
6.4. Er indvandrervirksomheder anderledes? · 157
6.5. Hvorfor selverhvervende? · 158
6.6. Dynamikken · 159
6.7. Strukturændringer og konsekvenserne heraf · 161
6.8. Integration i erhvervsmæssig sammenhæng · 162
6.9. Tillid i lukkede kredse · 163
6.10. Hvad er "Transnationalt entreprenørskab"? · 166
6.11. Sammenfatning · 171

Kapitel 7. Social innovation og socialt entreprenørskab · 175
AF CATHARINA JUUL KRISTENSEN
7.1. Indledning · 175
7.2. De faglige aner: Innovation og entreprenørskab · 177
    7.2.1. Entreprenørskab · 177
    7.2.2. Innovation · 178
7.3. Social værdi og termen "social" · 179
7.4. Socialt entreprenørskab · 180
7.5. Social innovation · 183
    7.5.1. Den kritiske, samfundsforandringsorienterede position · 184
7.6. Social innovation på organisationsniveau · 186
    7.6.1. Social innovation og socialt entreprenørielle handlinger · 187
7.7. Konklusion · 189

Kapitel 8. Socialøkonomiske virksomheder: Mellem forretning og socialt ansvar · 191
AF SIGNE ØRKEBY GREGERSEN OG MANON ALICE LAVAUD
8.1. Indledning · 191
8.2. En mangfoldighed af definitioner · 192
8.2.1. Amerikanske og europæiske forskningstraditioner · 193
8.2.2. Socialøkonomiske virksomheder i en dansk kontekst · 195
8.2.3. En idealtypisk definition · 196
8.3. Er socialøkonomiske virksomheder den nye løsning på beskæftigelsen af udsatte borgere? · 198
8.4. En ikke helt almindelig virksomhed · 200
8.4.1. De socialøkonomiske virksomheders eksterne rammebetingelser · 201
8.4.2. To eksempler på en socialøkonomisk virksomhed · 202
8.5. Den svære balance · 204
8.5.1. Alternativ beskæftigelse eller springbræt? · 206
8.5.2. Et nyt socialt rum i et beskæftigelsesfelt · 208
8.6. Opsamling og andre perspektiver · 209

Kapitel 9. Revolutionen som radikal forandring
Udfordringer for den globale samfundsteori · 211
AF BJØRN THOMASSEN
9.1. Indledning · 211
9.2. Revolutionen som radikal forandring: Modernitetens grammatik · 212
9.3. Revolution og social bevægelse – typer og grader af forandring · 215
9.4. Revolutionen i den klassiske sociologi · 219
9.4.1. Marx, Engels og Lenin: Revolutionens historiske nødvendighed · 220
9.4.2. Emile Durkheim og Marcel Mauss: Revolution som kollektiv religion? · 222
9.4.3. Revolutionen i efterkrigstiden: Anden og tredje generations teori · 224
9.5. Kulturelle og mikro-sociologiske tilgange: Liminalitet og revolutionen som overgangsritual · 227
9.6. Revolution og samfundsforandring: Global liminalitet? · 230

Kapitel 10. Civilsamfund, medborgerskab og deltagelse · 233
AF THOMAS P. BOJE
10.1. Indledning · 233
10.2. Om civilsamfund i en aktuel kontekst · 234
10.3. Forholdet mellem civilsamfund og velfærdsstat – teoretiske positioner · 238
10.4. Medborgerskab og deltagelse · 242

10.4.1. Former for medborgerskab – rettigheder, pligter og identitet · 242
10.4.2. Rettigheder og Integration · 245
10.5. Civilsamfundet, velfærdsstat og social kapital · 246
10.5.1. Aktivt medborgerskab og frivillighed · 249
10.6. Deltagelse, social kapital og frivillighed · 250
10.6.1. Omfanget af formel og uformel frivillighed i Danmark 2012 – sammenlignet med 2004 · 252
10.7. Civilsamfund, medborgerskab og social kapital – den civile sektors potentialer · 256

DEL 3 · Sociale risici, frygt og tryghed · 259

Kapitel 11. Uligevægt mellem familie og arbejdsliv – familiepolitik · 261
AF ANDERS EJRNÆS OG THOMAS P. BOJE
11.1. Indledning · 261
11.2. Familiepolitiske strategier til regulering af forholdet mellem arbejde og familie · 262
11.3. Velfærdsstaten og familiepolitikken · 265
11.4. Familiepolitiske regimer i Europa · 266
11.5. En familiepolitisk typologi for EU-landene anno 2010 · 274
Klynge 1: Universel familiepolitisk model · 275
Klynge 2: Kort orlov, deltidsmodel · 276
Klynge 3: Lang orlov, deltidsmodel · 277
Klynge 4: Familieomsorgsmodel · 278
Klynge 5: Lang orlovsmodel · 279
11.6. Konklusion: Balance mellem arbejde og familie – familiepolitikkens betydning · 279

Kapitel 12. Velfærdsstatens transformation og nye sociale risici · 285
AF ANDERS EJRNÆS OG KLAUS RASBORG
12.1. Indledning · 285
12.2. Den klassiske velfærdsstat · 286
12.3. Velfærdsstatens forandringer i "risikosamfundet" · 288
12.4. Risiko og forsikring som velfærdsstatslige styringsteknologier · 292
12.5. Nye sociale risici og det voksende precariat · 298
12.6. Arbejdsmarkedsusikkerhed · 304
12.7. Jobusikkerhed · 305
12.8. Indkomstusikkerhed · 306
12.9. Sammenfatning og konklusion · 307

Kapitel 13. Oplevelser af velfærd

Moralsk og politisk økonomi i den danske velfærdsstat · 309

AF SOFIE DANNESKIOLD-SAMSØE

13.1. Indledning · 309
13.2. Danmark som velfærdsprojekt · 310
13.3. Lidelser fra forfølgelse og organiseret vold · 313
13.4. Mødet med velfærdsstaten · 318
13.5. Respons fra behandlere og sagsbehandlere · 321
13.6. Konklusion · 322

DEL 4 · Ulighed, marginalisering og stigmatisering · 325

Kapitel 14. Ulighed og social sammenhængskraft – i det senmoderne Danmark · 327

AF KLAUS RASBORG

14.1. Indledning · 327
14.2. Den økonomiske ulighed · 329
14.3. Den nye ulighed · 337
14.4. Ulighedens konsekvenser for sammenhængskraften i samfundet · 343
14.5. Opsamling · 346

Kapitel 15. Etnisk marginalisering i det postindustrielle samfund · 349

AF ANDERS EJRNÆS

15.1. Indledning · 349
15.2. Etnisk marginalisering på arbejdsmarkedet · 349
    15.2.1. Human Kapital · 351
    15.2.2. Diskriminationsperspektiv · 353
    15.2.3. Kritik af de to tilgange · 354
15.3. Strukturelt arbejdsmarkedsperspektiv · 354
    15.3.1. Konjunkturers betydning for marginalisering · 357
15.4. Netværksperspektiv · 357
15.5. Indvandreres aktuelle position · 362
    15.5.1. Rammes indvandrere hårdere af den økonomiske krise? · 363
    15.5.2. Indvandreres brancheplacering · 364
    15.5.3. Indvandreres sociale netværk · 366
15.6. Opsamling · 368

Kapitel 16. Solidaritet mellem arbejdstagere – død eller dynamisk? · 371
AF LISE LOTTE HANSEN
16.1. Indledning · 371
16.2. Arbejdstagersolidaritet – grundlæggende perspektiver · 372
16.2.1. Fra klassesolidaritet til arbejdstagersolidaritet(er) · 373
16.2.2. Klasse og klasse plus · 376
16.2.3. Fagforeningssolidaritet · 378
16.2.4. Kritik og alternativer · 379
16.3. Arbejdstagersolidaritetens fire dimensioner · 381
16.3.1. Samfundsmæssige dynamikker · 381
16.3.2. Politisk identitet · 384
16.3.3. Kollektivisme · 385
16.3.4. Organiseringsformer · 388
16.4. Opsamling: Død eller dynamisk? · 390

Kapitel 17. Ligeløn og kønsarbejdsdelingen · 393
AF KAREN SJØRUP
17.1. Indledning · 393
17.2. Arbejdskampene 2007-2008 · 394
17.3. Kvinder på det danske arbejdsmarked · 395
17.4. Lønbegreber · 396
17.5. Køn · 398
17.6. Ligeløn, kønsarbejdsdeling og arbejdskraftens værdi · 400
17.7. Konkrete sammenligninger af forskelligt arbejdes værdi · 401
17.8. Kønsarbejdsdeling på kryds og tværs · 404
17.8.1. Det meritokratiske princip · 404
17.8.2. Den horisontale kønsarbejdsdeling · 406
17.8.3. Den vertikale kønsarbejdsdeling · 407
17.9. Kan man af-kønne arbejdsdelingen? · 408
17.10. Opsamling: Kan forskelligt arbejde have samme værdi? · 410

Kapitel 18. Fra ghetto til forsømte boligområder
Socialvidenskabelig refleksivitet som afsæt for en afvisning af ghettobegrebet i en dansk sammenhæng · 415
AF TROELS SCHULTZ LARSEN
18.1. Indledning · 415
18.2. Den socialiserede krop som ontologisk udgangspunkt for en historisk-konkret praktisk-teoretisk socialvidenskab · 416
18.3. Habitus-teorien og principperne for socialvidenskabelig refleksivitet · 417

18.4. Den socialvidenskabelige konstruktion af det videnskabelige objekt i praksis: Historisér, rekonstruér, konfrontér · 420
18.5. Historisering · 422
18.6. Feltets opkomst og dominerende logikker: Boligmangel, subsidiering og tryghed i boligsituationen · 423
18.7. Det duale boligmarkeds opsplitning: Boom, recession og fortsat subsidiering · 424
18.8. Reorganiseringen af det boligsociale felt: Områdebaserede problemer og offentlige interventioner · 426
18.9. Konfrontation · 428
18.10. Rekonstruktion · 430

DEL 5 · Køn, etnicitet og generation · 433

Kapitel 19. Maskulinitet, mandeforskning og ligestilling · 435
AF KENNETH REINICKE

19.1. Indledning · 435
19.2. Mandeforskning – hvad er det? · 435
19.3. Mandeforskningens udfordringer · 436
19.4. De teoretiske omdrejningspunkter · 438
19.5. Mænd og ligestilling · 441
19.6. Mænd og arbejdsliv · 443
19.7. Mænd som fædre · 445
19.8. Mænd – de usynlige prostitutionskunder · 448
19.9. Behandlingen af voldsudøvende mænd · 450
19.10. Opsamling · 451

Kapitel 20. Barndom og ungdom som sociale kategorier og positioner

Et medborgerskab i parentes · 455

AF HANNE WARMING

20.1. Indledning · 455
20.2. Den "nye" barndomsforskning · 456
20.3. Fokus på børn som aktører og informanter · 461
20.4. Homogenitet og heterogenitet i den nye barndomsforskning · 464
20.5. Børns og unges medborgerskab · 466
20.6. Børns medborgerskabsidentitet · 468
20.7. Børns medborgerskabsposition · 471
20.8. Opsamling og perspektivering · 473

Kapitel 21. En køn stat? · 475
AF HANNE MARLENE DAHL
21.1. Indledning · 475
21.2. Staten ud fra et kønsperspektiv · 476
21.3. Retfærdighed – og anerkendelse · 479
21.4. En statslig initieret omsorgsprofession? · 481
21.5. NPM som styringsform på omsorgsfeltet · 484
21.6. Professionalisering møder NPM · 488
21.7. Opsamling · 490

Kapitel 22. Etnicitet og kritiske hvidhedsstudier · 491
AF YVONNE MØRCK
22.1. Indledning · 491
22.2. Etnicitetsforståelser · 494
22.3. Kritiske hvidhedsstudier · 496
22.4. Umarkeret hvidhed og grader af nærhed · 500
22.5. Klassen og gymnasiet · 502
22.6. Grænsedragningsprocesser set fra Mikkels, Stens og Anettes perspektiver · 502
22.7. Den umarkerede danske kultur · 506
22.8. Opsamling · 508

Litteraturliste · 511

Om forfatterne · 583

Indeks · 589

Forord

Dette er den anden og stærkt reviderede udgave af *Grundbog i socialvidenskab* – og nu med fem perspektiver. Der er 8 helt nye kapitler og 14 omskrevne og opdaterede kapitler. Tilsammen dækker de det socialvidenskabelige område såvel ud fra forskellige faglige som metodiske tilgange. Bidragene er alle skrevet af ansatte på Institut for Samfund og Globalisering på Roskilde Universitet.

De giver et samlet aktuelt billede af teoretiske og empiriske tilgange til forståelse af centrale problemstillinger og forandringer i et moderne velfærdssamfund – og herunder ofte i international belysning.

Kapitlerne kan læses hver for sig, men tilsammen giver de en helhed og et bidrag til forståelse af socialvidenskab. Bogen har derudover en omfattende litteraturoversigt, som giver mulighed for fordybelse.

Bent Greve
Roskilde, september 2014